

Nire anaia andrazkoa

Marina Tsvietaieva

TERE IRASTORZA

1.—

Marina Tsvietaievaren zenbait liburu behin eta hurrengoan irakurri ondoren penatxo izan dut beti errusiera ezagutu ez izanaz, honoko hau, berez, frantzesez idatzia izan arren. Eta hala ere, beste idazle bakan batzuekin geratzen den bezala, beti ezagutu eta mamitu ahal izan dut bere mintzoa: bere estiloa definituko lukeena, batere definitibo izan ezina, mintzo horixe bera bait da, hain zuzen ere; mintzo hori edozein hizkuntzaren harresiak dardarerazi eta edozein inperiotako eremuak lubizi bihurtuko lituzkeenetako bait da: amul-tua eta heriozkoa aldi berean: parentesi, akotazio, aposizioetan dakar indar guztia. Parentesi eta aposizio bidez indartzen du hitz bat, parentesi eta akotazio bidez kokatzen du ñabarduraren gakoa. Marinaren esaldia itzuli-mintzulika abiatu eta erasokorra egiten da; hizkuntzaren baliabideak esan-nahiaren alde geratzen dira; ez da joku-hutsalik, jokua apustua da aldi oro, idazteko, irauteko, bizitzeko apustua. Literatura ere bizitzeko apustua da:

Poesia lirikoa: lerro puntuz-puntukoa da. Urrutitik begiratuta — beltz eta jarraia, baina gertuagotik begiratuta: jarraikortasunez etengabea puntu artean — hutsa: heriotza. (...)

Liburuak (nobela, poema epikoa, baita artikulua bera ere!) ez du horren berririk. Berezko legeak ditu. Liburuak ez du abandonatzen idatzi duena, izakiak —patuak—, deskribatu duten arimak bizi nahi dute, hurrengo orrialde batzuetan bizitzen jarraitu nahi dute, egunero zerbait gehixeago, amaitzeari uko egiten diote.¹

(1) *Quinze lettres de Marina Tsvetaeva à Boris Pasternak*. Paris: Clemence Hiver, ved. 1991, 40-41.or.i

Baina bizitzeko pasio eta deman, Marina Tsvietaievak ez zuen abagunerik topatu bere aberrian; ez, ordea, atzerrian ere. Modu beretsuan ez zuen sosegurik aurkitu literaturan eta ezta hizkuntzan ere. Frantzesez idatzitako literatura garaikidean aurrenekoetakoa izan genuen atzerri-gustoa hizkuntzan bertan txertatuz batera, frantzes- idazleentzat beraiantzat gogorturik zeuzkaten artikulazio eta junturak malgutzen. Bere esaldiak iraulezinak geratzen dira horregatixe, batzuetan, baina bere estiloa itzuli gabe txertazen da. Bere mintzoa hizkuntza guztiak sortu zituen orro eta aharrausi, murmurio eta xaramela horretan funtsatzen da; bizi den orotan den zelula guztien komunikazio beharrea, eta, haatik, komunikatu gabe hil beharrea.

2.—

Erromantizismoaz goiti bederen, idazleak bere burua aitortu beharra izan du, nahiz eta horretarako sarri metonimikoki mintzatu izan den, lotsa erabat ez galtzarren. Aspaldi honetan idaztea ofizio gisa definitu izan da, eta lehen ere beti horren gertu izan ziren *Ora et Labora* haiek erlijioaren mundutik sormenaren mundura ekarri izan dira. Ofizio hori ikasteko idazle askoren baliabide izan da beste idazleen dietario eta egunerokoa irakurtzea. Gure ametsak Parnasoak santifikatutako idazle izandako haien postura eta hitzez elikatu dira. Hala aitortzen zuen Vargas Llosak Flauberten gutunez, eta halaxe beste askok.

Erromantizismoaz geroztikako lehen idazle haiek hala nahi izan zutelako izan ala ez, kontua da idazletza ofizio bihurtu orduko, sarri izan garela mundu zabalean bere inspirazioaren ura zein osinetik jalgi ote zen jakin nahirik. Rilkerena bere lagunen etxe eta gazteluetan omen, Flaubertena Croisseten. Idazle modernoek, modu batera edo bestera idazle izatea beste edozein gauzaren gainetik jarrita bakardadea aldarrikatu dute, esan nahi zutena eta hizkuntzaren arteko zubilanak egiteko. Batez ere hori burutu ezinak aztoratzen zuen Virginia Woolf ere.

Aldiz, hala behar bazen edo behar ez bazen ere, Marinak ez zuen sekula gerizperik izan idazteko. Miseria izan zuen bide-lagun eta hala ere miseria horren aurka duintasunez aritu izan zen beti guztian (azkenera bitarte). Gogoan dut bere gutun bateko pasarte hau:

Ez naiz ni bizimodu honetarako. Dena sute da nigan! Hamar

harremanetan murgildua izan naiteke (arren! "harreman"!), ba-koitzari ziurta dezaioket sakonik-sakonenetik bakarra dudala. Baina ezin dut eraman bizkarra emanez erantzuterik, den guxtiengan ere. Mindu egiten nau, ulertzen al duzu? Bizirik larrutua naiz, zuetako gainerantzekoek armadura daramazuen bitartean. Zuek guztiok baduzue artea ez bada gizarte-bizimodurik; nik, finean, ezer ez dut. Dena mudatu eta desagertzen da, larrua bezala, eta larrupean haragi bizia edo sua dago. Psike naiz ni. Ez da niretzat tokirik inongo formatan —ezta nere bertsoen forma luze-zabal-zabal horretan ere, sikiera—. ²

Tsvietaievaren bizimodua (1892-1941) beti zitekeenik latzena izan zen. Iraultzaren atarian iraultzaile izan zen eta iraultzan leninismoak aurrera egin zuenean, eta bere alaba goseak eta miseriak hil zutenean, bulego kafkiano batean lan egin zuen, bere senarra txuriekin burrukan ari izan zen bitartean. Gerora, urtetan ikusi ez zuen senarraren arrastoari lotu zitzaion eta atzerriraturik bizi izan zen, baina senarra komunisten espia zela eta, bigarren atzerriraketa modua jasan behar izan zuen. Azkenean semeak Sobiet Batasunera itzuli nahi izan zuenean hari lotu zitzaion, eta bertan, lan-eremu batean zintzilikatu zuen bere burua, fidelitasunaren urkabetik, hainbeste deitoratu arren beti fidel izatera eraman zuen habetik.

Tsvietaievaren arazo haundiena bere hitzekiko zuen atxikimendua dela esango nuke, eta horixe da, hain zuzen ere, bere obra guztian erakusten duena. Besteekiko harremanetan bere baitatik lekorat bizi da, nahi bada; bere hitzez esaten duenari guztiz lotuta:

Gizon orotan, sentimentu orotan — estutasunean naiz, gela orotan bezala. Ezin naiz bizi, hots, iraun, ez dakit bizitzen — egunetan eta egunoro nitaz kanpo bizi naiz. Gaisotasun sendaezina da eta bere izena — arima ³ (Olga Tchernovarentzako gutuna)

Eta bere hitzekiko lotura horrek zarpailtzen zituen bere harreman guztiak: besteek hitzegiteko manera bezala ikusten zutelako. Horixe da behin eta berriz Pasternaki egozten diona eta behin Rilkekin haserretzera eraman zuena.

(2) KARLINSKY, S. *Marina Tsvietaieva. La mujer, su mundo y su poesía*. Barcelona: Grijalbo-Mondadori, 1991, 167.or.

(3) *Neuf lettres avec une dixième retenue et une onzième reçue* Paris: Clemence Hiver, ed. 1991, 19.or.

Neurri horretan, korrespondentzia bere literaturaren azalpen nagusi bihurtzen da, entzulerik asma ez dezakeen aditasun saio. *Lurreko aztarnak* liburuan dion moduan:

Ez naiz nere buruaz maitemindua, nere lanaz naiz maitemindua: aditasunaz. Beste inork utziko balit aditzen nik nere buruari aditzen diodan arreta beraz (niri emana balitz ni emana naitzen bezala) modu berean adituko nioke

Nere anaia andrazkoa, gutun -estiloan idatzia da, lehendik Borneyk idatzitako *Amazona baten pentsamentuak* liburuari erantzuteko bezala, diotenaz. Eta haatik, erantzunik ezak darama idaztera. Azken puntuan, bere amatasunaren defentsa esistitzen den amatasunaren kodeari ez zegokiona da, eta aldi berean, berak ezagun zuen lesbianismoari ere ez zegokiona. Behin eta berriz bizimoduan eta bizierazten zuen literaturan aditzaile bila abiatu eta bere hitzen arrastoa baizik aurkitu ez duen batena da Tsvietaievaren literatura.

Hala moduz, Frantzia 1980ko hamarkadan eta Espainian berrikan duen estimazioa ere sobera beharturik dago bere liburuetan agertzen den bizimodu-literatura arteko loturarekin. Komunismoaren moldeen erorketak, edota liburu honi buruz, demagun, feminismoaren birplanteaketaren abagunean argitara eman izanak, lehen argitara ematetik urrundu izanak bezalaxe, erakusten dute M. Tsvietaievarentzako aditasunik aurkitzea zein zail den.

M. Tsvietaievaren bizitzako urte eta hitz gogoangarri zenbait

- 1892. Urriaren 9an jaio zen (aintzinako egutegi errusiarrean Irialearen 26ean). Bere ama pianojolea, Rubinsteinen ikaslea, eta bere aita filologo ezagun eta Moskuko Unibertsitateko irakasle izateaz gain Arte Pastikoetako Museoaren fundatzailea
- 1894. Bere ahizpa Anastasia jaio zen
- 1902. Bere ama gaiso zelako Italiako Rivierara joan zen berarekin. Han ezagutu zituen lehenengo iraultzaile errusiarrek. Gero Lausanan ikasi eta frantzesez idatzi zituen poemak.
- 1904. Friburgen ikasle zelarik, alemanez idatzi zituen zenbait poema.
- 1906. Ama hil zitzaion eta Marinak Moskun egin zituen ikasketak.

- Galdekizun batean erantzun zuen amarengandik jaso zuela musika, natura, poesia eta Alemaniarekiko atxikimendua. Baita judutasunarentzako pasioa. Judua da, bere hitzetan *Bakarra guztien aurka. Heroe izatea*.
1910. Bere lehen liburua ematen du argitara. *Goizaldeko albuma*
1911. Sergei Efron, bere senarra izango zena ezagutu zuen.
1912. Ezkondu eta irailean jaio zen bere alaba Ariadna (Alia), bere lagunik onena bihurtu zena. Bere bigarren liburua ematen du argitara: *Linterna majikoa*
1913. Aita hil zitzaion. Beragandik jaso omen zuen lanerako grina, arribismoaren aurkako joera, isolamentua, harrokeriarik eza.
1914. Sofia Parnok poetaren *Laguna* saileko poemak inspiratuta 1916ra arte iraun zuen amodio- adiskidantzari eman zion hasiera. Bere senarra, Filosofiako ikasle, gudara joan zen.
1916. Ossip Mandelstam poetarekin adiskidetzat mina. *Verstas I* agertu zen.
1917. Irina, bigarren alaba jaio zen. Urriko Iraultzaren ondotik S. Efron Ejertzito Zuriarekin joan zen.
1918. Miseria eta bakardadea. Bere alabak aurrera ateratzeko. Nazionalitateko Herri-Komisaldegian lan egin zuen piska batean.
1919. *Lurreko arrastoak* liburua idatzi zuen.
1920. Bere alaba Irina goseak hil zuen. *Zisneen alorra* poesia-sailari eman zion hasiera.
1922. Mosku utzi zuen eta bere alabarekin Berlinera joan zen, senarrarekin biltzeko. Pasternakekin gutun bidezko harreman luzeari ekin zion. Beranduago Pragan jarriko dira, hango gobernuak Errusiako atzerriratuei eskaintako diru-laguntzarekin. Moskun *Verstas*, *Casanovaren amaiera* agertu ziren eta Berlinen *Blook batetarako poema*, *Banatzeta*.
- 1923-24. Mendiko poema eta *Amaierako poema* idatzi zituen, azken hau bere poemarik onentzat hartua. Berlinen *Psiqué* eta *Ofizioa* sailak eman ziren argirara. Berlin, Paris

eta Pragan Errusiako atzerriratuen aldizkarietan kolaboratu zuen. *Ariadna*, antzeslana idatzi zuen, Parisen *Verstas, In* argitara eman zuena, 1927an.

1925. Georgi (Mur) semea izan zuen. Parisera jo zuen seme-alabekin eta han bildu zen berriro senarrarekin. Hala ere, bere bihotzarentzat Borisena zen semea. Pasternakekin izandako gutun-ilada luzean gordetzen den bakarretakoa da orduko gutun hau, Marinaren sentimentuen adierazgarri: *Georgi — eginbeharrarekin, adorearekin—, Bolondresekin, nere borondate on trajikoarekin dudan zorra. Hori ere — neu da, ez dut ukatzen. Baina ez zure nia. Zure nia (ni) Borisen baitan da.(...)*

Saldukeria hitz zoragarria da, nolabait, banaketa bezala. Laban-hitza. Eta ez dut bere soinua baizik ezagutzen, ez esanahia. Soberano bakarra, hau da, sublimea, engainatu ahal da, baina nola engaina nezake neuk, nire baitan denez? Egunerokoan, horixe da —saldukeria, baina egunerokoa bera da saldukeria: arimarena. Egunerokoa nere arimaz engainatzea: ez dut besterik egin, antza, bizitzan. Hori, bada-kizu, senar eta maitale arteko bereizkuntzaz bestelakoa da. (Quinze lettres de Marina Tsvetaeva à Boris Pasternak).*

Parisen Arratoi sorgintzailea argitaratu zuen

1926. Pasternakekin eta Rilkekin gutun bidezko harreman sendoak eta zailak jorratu zituen Gutun haietako batekoa da leialtasunari buruz diharduen aipamen hau: *Leialtasunak, norbere buruarekin egindako duelo gisara, ez dit balio (ni "trapolin", humiliagarri da). Leialtasuna, pasioaren iraunkortasun gisara, ulertezin zait, arrotza (leialtasunak —leialtasunezak bezala— dena bereizten du). Poetaren aberriari buruzko hitz interesgarriok ere hangoxeak dira Poesia jaiotzekiko hizkuntzatik beste baterako itzulpena da — dela hau frantsesa zein alemana, berdin du. Poetak ez du ama-hizkuntzarik. Horregatik ez dut ulertzen poeta frantses, errusiar edo bestelakoez mintzo izatea. Poetak idatz lezake frantzesez, baina ez daiteke poeta frantses izan. Hori erridikulua da.*

Poeta bat kritikaz saiakera eman zuen argitara. Rilke Abenduaren 29an hil zen eta Urte Berriko Gutuna poema idatzi zuen, Rilke oroituz.

1927. Errusiako atzerriratu zenbaitek Efronek boltxebikekin harremanak zituela eta haiengandik dirua jasotzen zuela salatu zuten. Aurrerantzean bide asko itxiko zaió Marina-ri. Berriz miseria-urte luze eta latzak pairatu izan beharko ditu.. *Fedra* antzerkian lanean ihardun zuen. Anastasia bere ahizpa eta artista askoren lagunak (Gala, Dali, Gorki) bisitatu zuen.

1932. Zenbait saiakera-lan eman zuen argitara. *Poeta eta denbora*. Lan horretan agertu zituen garaikidetasunari buruzko hitz gogoangarriok: *Konrúa ez da "bidean laguntzea" (bidelagun izatea) baizik eta elkarrekin sortzea bakartatean. Eta poetek bere garaia egokien bere ahotsaren bidez mintzatzen uzten dionean zerbitzatzen du. Poetak garaia egokien, bere garaiaz ahazten denean (bere garaiak erabat ahaztu duenean) zerbitzatzen du. Ez da garaikide garrasizaleena, baizik eta, batzuetan, gehien isiltzen dena. (\$). Artea Garaikidetasuna onenek onenen artean duten eragina da,beraz, gaur egungoaren aurkakoa: txarraren eragina txarrenen artean (...)* Garaikide izatea norbere garaia sortzea da, ez isladatzea. Isladatzekotan ez ispilu moduan, ezkutu moduan baizik. Garaikide izatea norbere garaia sortzea da, hots, hamarretik bederatziren aurka leihatzea, lehen borradorean hamarretik bederatziren aurka leihatu ohi den moduan.

Gai berari buruz ihardun zuen urte honetan bertan idatzi zuen beste saio honetan *Artea kontzientziaren argitara*. Honela zion: " *Ilargian dabil poeta* " —egia da, baina poeta enda batentzat bakarrik: jaso-jasoentzat bakarrik, izpiritual hutsak direnentzat. *Eta ez da ilargian egotea gatik, ilargian bizi egiten da. Konkortuak ordaindu egiten du bere konkorra, aingeruak ere ordaindu egiten ditu lurrean bere hegoak. Inkorporeitatea, agerkaritik hain hurbil, aide kutsatua, pasio orde— pentsamentua; hitzen orde espresioa: horiek dira zeruko ostatu hartzaileen zeinu lurtarrak (...)* Ona bakarrik den poetarentzat, artea beti da berezko helburua, hots, emankizun hutsa, bera gabe ezin bait da bizi eta bere ardurarik ez bait du. Poeta haundiarentzat eta poeta jasoarentzat artea beti da bidea. Bera ere besteren baten esku dagoen tresna da, bestalde, ona bakarrik den poeta besteen esku dagoen beza-

la. Ezberdintasun osoa —eskuen ezberdintasun funtsezkoa aparte— poetak menpekotasunaz duen kontzientzia mailan datza. Orduan eta poeta haundiago izan izpiritualki, hots, orduan eta oratzen duten eskuak gorago eduki, eta bere menpekotasunaren kontzientzia (bere esklabotasunarena) da indartsuago.

Frantzesez *Gau florentziarrak Nere Anaia Andrazkoa* idatzi zituen, poeta hil ondoan baizik argitara emango ez zirenak.

1936. *Nere Puskhin* eman zuen argitara.
1937. Efron, Tsvietaievak ezer ez bazekien ere, " Errusiako Atzerri-ratuak Aberrira Itzultzeko Elkartearantzako " aritua zen la-nean. Ariadna, bere aitaren ideien eraginpean Errusiara itzuli zen eta Efronek, Ignacio Reiiis, errefuxiatu politiko ba-ten hilketan parte hartu ondoren Frantzia utzi zuen eta Erru-siara itzuli, bertan, hil zutelarik azkenean. *Sonetskaren his-toria* eman zuen argitara, urtetan Sonia Hollidayrekin mantendutako harremanak gogoratzen dituen liburua.
1939. Zalantza haundiak bazituen ere, bere semearekin Errusiara itzuli zen, bertan senarra eta alabarekin biltzekotan. Baina han Ariadna espetxeratu zuten, bere ahizpa Anastasia Kon-zentrazio-Zelai batean ezarri. Marinak Moskun jarraitu zuen oso giro txarrean 1941a bitarte.
1941. Sobiet Batasuna Munduko II Gerratean sartu zen eta. Moskutik ebakuatu zituzten bera eta Mur. Ez zuen bere senar-raren berririk (hilik zegoen). Semea eztanda egin gabeko lehegailu bilatzeko zen brigada batera eraman zuten, ber-tan hilko zelarrik. Bitartean, saiatu zen idazle-kantina batean ontzi-garbitzaile aritzen, baina alferrik. Azkenean, abuztua-ren 11n bere buruaz beste egin zuen.

Bibliografia eskuragarriena

Gaztelera

Cartas a la Amazona y otros escritos franceses. Madrid: Hiperion, 1990.

El diablo Barcelona. Anagrama, 1991.

Tres poemas mayores Madrid. Hiperion, 1991.

El poeta y el tiempo. Barcelona. Anagrama, 1990.

Indicios Terrestres Madrid. Cátedra, 1992.

Cartas del verano de 1926 (Rilke-Tsvietaieva-Pasternak). México. Siglo XXI, 1984.

Katalaneraz

Poema de la fi Barcelona: Edicions 62, 1992.

Frantzezez

Tentative de jalousie & autres poemes. La Découverte, 1986.

Le diable et autres recits. L'Âge de L'Homme, 1979.

Ariane. L'Âge de L'Homme, 1979.

Le poème de la montagne. Le poème de la fin. L'Âge de L'Homme, 1984.

Correspondence à trois (été 1926). Gallimard, 1983.

Histoire d'une dédicace. Le Temps qu'il fait, 1989.

L'art à la lumière de la conscience Le Temps qu'il fait, 1987.

Le poète et la critique. Le Temps qu'il fait, 1989.

Le poète et le temps. Madrid. Cátedra, 1992.

Mon frère féminin. Lettre à l'Amazone Paris: Mercure de France, 1979.

Neuf lettres avec une dixième retenue et une onzième reçue. Clemence Hiver,ed, 1991.

Quinze lettres de Marina Tsvietaieva à Boris Pasternak. Clemence Hiver, 1991.

Les flagellantes. Clemence Hiver,ed, 1989.

Indices Terrestres. Clemence Hiver, 1988.

Mon Pouchkine. Clemence Hiver, 1988.

Averse de lumière. Clemence Hiver, 1989.

Le ciel brule. Cahiers des Brisants, 1987.

Nere anaia andrazkoa

Irakurri dut Zure liburua. Gertu zauzkat idazten duten emakume guztiak bezala. Ez zaitez itsutu delako "guztiak" horrekin — ez dute guztiek idazten: bakar hauetxek idazten dute guztien artean.

Beraz, gertu zauzkat izaki gisako oro bezala, eta, batipat, andrazko izaki gisako oro bezala.

Gogoan zauzkat ikusi zintudan egunetik —hilabete? Gaztetan, nintzena esateko larri izaten nintzen, beldur, beti, nigandik ateraz bestearengana ninderaman uhinari joaten utziko niola-koan, beldur, beti, ez gehiago maitatzeagatik, ez gehiago jakiteagatik. Baina orain ez naiz gazte eta ikasia dut guztiari joaten uzten — ezinbestean.

Dena esateko eduki — eta ezpainak lasatu ez. Dena emateko eta eskua lasatu ez. Hau duzu birtute burgesa deitzen duzun errenuntzia, eta, burges ala ez, bertute ala ez, nere ekaintzen euskarri nagusia da. Euskarri? — Errenuntzia? Bai, zeren indarrari eustek eskatzen du aleun ahalegin latzagoa ezen ez bere berezko askatzeak! — honek ez bait du batere eskatzen. Hein horretan, naturazko edozein ekintza zeozer pasibo da. Ekintzaz iritsitako pasibotasun oro bezala (isurmen — pairamen — ukapen — ekimen —). Zer da zailago: zaldi bati eustea ala korri egiten uztea, eta geu izaki eutsita daukagun zaldia, — zer, mingarriena biotan: eutsia izatea ala gure indarren jolasari amore ematea? Arnasa hartzea ala arnasari eustea? Gogoan al duzu ume-joko hura, ohore osoa *ito beharrean* kutxa batean denbora luzeenaz zegoenarentzako zeukan hartaz? Joku krudel eta ez batere burgesa.

Ekitea? Eramana izaten uztea. Errenunziatzen dudan ba-koitzean nere baitakoa lurrikara baten zirrara da. Ni naiz — lurrikara. Errenuntzia? Harri-bihurtutako borroka.

Nere errenuntziak izena du gainera: ez du aintzat hartzen — indarrean dagoen arauari dela-delakoa hizkatu. Dagoen araua gure auzian? Zure liburua irakurri, zuri eskerrak eman nitaz gabetutako hitzez, Zu ikusi noizbehinka "farrirrika zu inork farrirrian

ikus ez zaitzan"— Zuk ezer idatzi ez bazenu bezala aritu eta, nik, ezer irakurri ez: ezer gerta ez balitz bezala.

Ahal izango nuen, ahal dut oraindik, baina behingoz— ez dut nahi.

Entzun nazazu, ez daukazu zertan erantzunik, aditu bakarrik. Bihotza urratzera noakizu, zuzenean. Zure Kausaren, Zure sinismenaren, Zure gorputzaren, Zure bihotzaren bihotzera.

Hutsune bat zure liburuan, bakarra, egundokoa— jakinean ala ez? Ez dut sinesten izaki pentsalarien inkoszientzian, are gutxiago — izaki pentsalari idazleenean, ez eta batere — emakumezko idazlearen inkoszientzian.

Hutsune hori, txuriz utzitako hori, zulo beltz hori — Haurra duzu.

Etengabe zatozkio, maiztasunari inportantziaz zor diozuna emanez, berari baino zor ez diozun garrasi bakar izatearen funtsezkotasuna. Ez ematearren, han eta hemen, gero berriz haruntzago ereinez.

Garrasi hori, ez al duzu beraz sekula, bederen, —aditu?— Zurekin haurrik izan ahal banu!

Eta jelsia hori, munduan basa eta bakarra, sendaezinagatik gozakaitz, bestearekin, "arruntarekin" alderazina, amaren jelsia berarekin ere alderaezina. Jelsia hori, nahi-ta-nahiezko hausturaren aintzin ezagutza, berak egun batean nahi eta Zuk, premu horrek ematerik izango ez diozunaren gain begi larri zabal horiek. Etortzeko den hauraren gainean atxikitako begiak.

—"Maitaleek ez dute haurrik". Bai, baina hil egiten dira. Denak, Romeo eta Julieta, Tristan eta Isolda, Amazona eta Akile, Siegfried eta Brunhild (maitale izan daitezkeen horiek, batu-banatu horiek, zeinen amodiozko banatzeak batasun osatuena estaltzen duen...) Eta beste batzuk...Eta beste batzuk... Kantu guztietakoak, garai guztietakoak, toki guztietakoak....Ez dute haurra den etorkizunarentzako betarik, ez dute haurrik etorkizunik ez dutelako, ez dute bere oraina den bere amodioa baizik eta bere heriotza beti oraingoa! Hil egiten dira — edo amodioa da hiltzen (laguntasunean, amatasunean pirtxiltzen da. Baukis zaharra bere Filemon zaharrarekin, Pulkerie zaharra Atanasio bere seme zaharrarekin — bikote itxuragabe bezain hunkigarriak).

Norberagatikako amodioa haurtzaroa da. Maitaleak haur dira. Haurrak ez dira batere haur.

Edo bestela — Dafnis eta Kloe bezala — ez dakigu ezer berrietaz: ezta oraindik diren ere — hil egiten dira, gugan, guretzat.

Ezin da amodioagatik *bizi*. Haurra duzu, amodioaz goiti, bizirik dirauen bakarra.

Eta beste garrasi hori, ez al duzu beraz sekula aditu? — Zenbateraino nahi nukkeen haurra — gizonik gabe! Neska gaztearen hasgorapen barrezkoa, neska zaharren hasgorapen txaloea eta, gainera, zenbaitetan emakumearen hasbeherapen ernegaziozkoa. — Zenbateraino nahi nukkeen bat — *nire-nirea* bakarrik.

Eta hona neska gazte barrezaleak, ez bait du atzerritarrik nahi bere gorputzean, ez bait du nahi beretik ez horrenetik, ez duenak *niretik* baino nahi, hona kale-kantoi batean *neroni* berriz aurkitzen duela, harako *hura*, bildurtzen ez duena, beragandik babestu beharrik ez duena, besteari ezinezkoa zaiolako min ematea, ezinezkoa den bezala (gaztetan, bederen) norbere buruari min ematea. Liluratzailleenetako segurantzia eta lagunaren aurreneko begirakuntzaz geroztik zabukatu egin dena bere gorrotoaren bihotz taupada haundien azpira amiltzeko.

Baina ez gaitezen aurreratu: mementuz bera zoriontsu eta aske da, aske bihotzez maitatzeko, gorputz gabe, beldurtu gabe, min eman gabe maitatzeko.

Eta mina emanda dagoenean — jabetzen da ez dela min. Mina — hau da: lotsa, atsegabea, barrengo harra, higuina. Mina, gizon bategatik, arima saltzea da, haurtzaroea, etsaiagatik. Baina ez dago etsairik, *ni* baita oraindik, beti *ni*, *neroni* berriz, baina nere barnekaldeetan lotan zetzala eta, beste *ni* honek nabarmendua, hor, nere aurrean, azaleraratu eta, finean, *maitagarria*. Ez du emazte bihurtzeko ernegatu beharrik izan, bere buruari bere gisara ibiltzen uztea nahiko, (berorren barrenaz harataino), izaten uztea nahiko. Ez pitzaturik, ez hausturarik, ez historarik.

Eta hitz hori laburtuz:

— Ene *ni*! Ene *ni* maitea!

Ene! ez du sekula lotsa edo nazkaz utziko zeharo. Beste zerbaitegatik, oso bestelako batentzat beharko du .

Estrina ez duzu erdi-txantxa baino — Ederra haurra! — Ez al zenuke nahi? — Bai. Ez. Zurekin. — bai — Baina ... Apropos ari naiz, baina...

Hurrena hasperen bat duzu —Nola nahi nukeen ...! —Zer? —Ezer ez. —Bai, bai, badakit... —Badakizunez. Baina —zurea... Isiltasuna.

—Hori al dabilkizu atzera buruan? —Zuk hala diozu. — Baina zeuk esan duzu eta ...

Ez du ezeren eskasiarik, hala ere gehitxo, hala ere, beretik, dena du emateke. —“Maite nahi zintuzket, pittin ” —dio emakumerik —Maite nahi zintuzket, pittin. Zu berriz. Zerorri berriz. Zerorri, neuk erditua.

Azkenean garrasia ernegatu, biluts, nahi-ta-nahiezkoa da. —Haurra zurekin.

Sekula etorriko ez den hori. Bere etorrera erregutzerik ez dagoen hori. Eska dakiok Birjinari maitelearekin haurrik, eska dakiok Birjinari agure batekin haurrik —zitalkeri bat— mirakulu bat —ez da zorakeria eskatzen dena. Haurra, beste gabe, kanpo uzten duen batasuna. Haurraren ausentzia lotua daraman egoera. Pentsaezina. Dena, haurra salbu. Errege Nagusi eta aitonenseme arteko afari hartan bezala: dena, ogia salbu. Eguneroko ogi haundia— andrazkoa.

Ez da bataren desio ernegatua baino behin ere, gaztenarena, beretarrenarena. Premuak, hark, ez du haur beharrik, laguna dauka bere amatasunarentzat. — Zu zaitut laguna, zu zaitut jainkoa, zu zaitut dudan guztia.

Baina besteak, ez du haur gisa maitatu izatea nahi, maitatzeko haurra baizik.

Eta *gizonezkoarekin* haurrik nahiezta hasi den horrek, azkenean *emaztearekin* nahi izango du haurra. Eta hori ezinezkoa delako joango da egunen batean, maitale izan arren bestearen jelsia argi eta antzuak xerkatua —eta areago egunen batean lur joko du, untziklatuak, edozein etorriberriren besoetan.

(Ene haur, ene lagun, dudan guztia, eta —Zure hitz jeniala. Andere— nere anaia andrazkoa, sekula ez: ahizpa. Esan liteke ahizpa hitzak bidurtu egiten dituela, hitzak, indarka, betirako irrendako mundu batetara bihur balitza bezala).

Hasteko, premua besteak nahi baino beldurtuago da. Esan daiteke premua dela ernegamentua sortzen diona, irria hasperen

bihurtzen diona, hasperena irri, desioa obsesione. Premuaren obsesioneak sortzen du gaztearena —Joango zara, joango zara, joango zara. Nirekin nahi ez duzuna edozein etorriberrirerekin nahi izango duzu... Horretan ari zara pentsatzen berriz... Gizon horri begiratu diozu. Ala —nolako aita zure haurarentzat! Zoaz, ezin eman diezazukedanez...

Gure errezeloek gomutarazi egiten dute, gure beldurrek idarokitzen, gure obsesioek haragiztatzen. Gazteak, isiltzearen poderioz, horretaz pentsatzen du etengabe: begirik ez besoak beteta daramatzen emakume gaztearentzako baino. Eta nik sekula bat izango ez dudala esatea, sekula, sekula utziko ez dudalako. (Utzi ordu horretan uzten du).

Haurra —currerantzean begirik kendu gabe zainduko duen puntu bakarra. Atzera utzitako haurra bere begien azalercino igotzen da, itotako baten gisa. Itsu behar du batek ez ikusteko.

Eta *emaztearekin* haurra nahi izanez hasi denak, azkenean edozeinekin nahi du haurra: gorrotatutako gizon haretzekin. Gizon pertsekutzailea salbatzaile suertatzen da. Laguna —Etsaia. Eta haizea haize-begietara itzultzen da...

Haurra sortu baino askoz ere agudoago da guban sortua. Bada itxaropen urterik, desesperantza eternitateak irauten duen haurdunaldirik.

Eta lagun guztiak ezkontzen. Eta lagunon senarrak horren alaiak, horren zabalak, horren hurbilak... Eta esan beharra neuk ere...

Harresiztatua.

Bizirik lurperatua.

Eta lan besteak egiten du. Zeharresanak, aieruak, destainuak. Gazteak —Ez nauzu, beraz, jada maite? —Maite zaitut, baina —joango zarenez.

Joango zara, joango zara, joango zara.

Joatea baino nahiago izango du hiltzea. Gero, hiltamuan, batere jakin gabe, batere premeditatu, batere pentsatu gabe, bizi-

sena huts eta hirukoitzagatik —gaztetasuna, iraupena, erraiak — barrez eta trufan entzungo du bere burua sekula hutsegin gabeko zitaren orduan hiriaren —eta bizitzaren bestekaldean —edozeinekinekin— bere lagun senarrarekin edo bere aitaren peko batekin, berori ez izatea asko.

Gizona, emaztearen ondoren, bai txalo, bai on. Nolako zabal-tasuna. Nolako askatasuna! Nolako araztasuna .

Gero, amaiara izango da. Maitalearen hasiera? Maitaleen jbilkerak? Senarraren egonkortasuna?

Haurra izango da.

Alde batera utziko dut salbuespenezko kasua: emazte ez-amatarrarena.

Alde batera utziko dut balio gutxiko kasua ere: neska zabartuarena, dela senez dela modaz: atseginaren izakia, beti lazoa.

Alde batera, oraindik, arima-erratuaren kasu berezia ere, amodioan arima aurkitu nahi duenarena, beraz — emaztearentzako aukera-aukerakoa.

Eta maitari haundia, amodioan amodioa aurkitu nahi duena eta bere ongia topatzen duen tokian hartzen duena.

Eta kasu medikala.

Kasu arruntari helduko diot, berezko eta bizizko kasua izaki gazte andrezkoarena, gizonaren beldur izanda emaztearenganantz joan eta haurra nahi duenarenari Atzerritarra, axolagabea, arean etsai-errebelatzaile eta maite atzeratzailearen artean, azkenean etsaia aukeratzen duen izakiari.

Haur bat ukaita maitatzea baino nahiago duenari.

Bere haurra bere amodioa baino nahiago duenari.

Haurra ondasun berekizkoa bait da, gudan da amodio aurretik, maitale aurretik. Bere izan-irrikizioak zabal erazten dizkigu besoak. Neskatar gazte bat, Iparraldeko hauetaz dihardut, amodioarentzako gazteegi da beti, ez sekula haurrarentzako. Hamairu urterekin —haurrarenekin egiten du amets.

Eman behar zaigun ondasun berekizkoa. Batzuk emalea maitatuz hasten dira, beste batzuk azkenean maite izaten dute, beste

batzuk azken ordurako jasan egiten dute, beste batzuk azkenean ezin jasan dute.

Eman behar zaigun ondasun berekizkoa. Ematen ez digunak harrapatu egiten digu.

Eta aurkituko dugu berriz, besoak bete-beteak eta aldiz aurreantzean bihotza gorrotoz beteak, gaztetako akats — eskertzarreko, maite ez duten guztiak bezala, bidegabe oraindik maite duten guztiak bezala- kalifikatu duenarenganantz.

Ez dute berriz harrapatuko.

Ez zaitetz nerekin mindu. Amazonari erantzuten diot, ez ezer eskatzen ez didan ikuskizun andrezkoari. Ez liburua eman zidanari, idatzi zuenari.

Haurra sekula aipatu ezean, aproposko ahaztetzat onartuko nuen, isiltasunezko azken errenuntziatzat, errespetatu egingo nuen orbain zelakoan. Baina behin eta berriz ekiten diozu, pilota gisara jaurtikitzen duzu behin eta berriz: "Zer nolako eskubidea dute bizitza osatu eta desegiteko? Bi haur —bi utzikeria", etab.

Hortxe duzu, elkar maite duten bi emaztek osatzen duten izakunde bereineko horretan, erasotzeko moduko gune bakarra, urradura bakarra. Ezinezkoa, gizonaren tentabideari eustea ez baino, haurraren premiari eustea duzu.

Hortxe kausa erabat hondatzen duen gune ahul bakarra. Etsaiaren gorputzari erabat sartzen uzten dion erasotzeko laineko gune bakarra. Ezen noizbait *gizonik* gabe haurrik izan ahal bageneza ere, ez genezake inoiz emaztearengandikako haurrik, maitatzeko moduko xurik.

(Alaba-ordekorik? Ez zure, ez nere? Gainera, bi amaduna? Ondo asko betetzen du naturak bere eginbeharra).

Haurra: kausa erabat hondatzen duen erasotzeko moduko gune bakarra. Gizonarena salbatzen duen bakarra. Eta gizaldiarena.

Izakunde osoegia. Batasun bategia. ("Bik ez dute bat baino osatuko". Ez.— bik *hiru* osatuko dute). Inora ez daraman bidea. Luparia. Gatozen lehengo bidera.

Ederrena zarela, Hura zarela ere — lehen zeroa aterako da garaile zugandik. Bedeinkatua izango den zeroa. Bitartean zu madarikatua geratuko zara.

—Baina kasu bera da honoko gizon *honekin* haurrik izan ez daitekeenean. Hura uzteko arrazoi al da?

Ezin dira alderatu salbuespenezko kasua eta salbuespen gabeko araua. Enda osoa, kausa osoa, gauza oro kondenatzen da emazteen arteko amodio kasu bakoitzean.

Idorra bere anaia ugalkorragatik uztea ez da betiguztiko idorra betiguztiko ugalkorragatik uztea. Hartan gizon bakarrari baino ez diot egiten agur, honetan agur enda osoari egiten diot. Kausa osoari, emazte guztiei bakar batengan.

Objetuz baino ez aldatzea. Ugaltaran eta munduz aldatzea.

Ene! Badakit,zenbaitetan honek heriotz ordura arte irauten du. Ikuskizun samurtzaile eta izutzailea, Krimeako ugaltaran basati batean, dagoeneko adinean sartu eta bizimodua elkarrekin eman duten bi emazterena. Bata, egun Frantzia horren irakurria den pentsalari eslabiarraren arrea. Kopeta argi bera, ekaitz-begi berak, aho haragitsu eta biluzi bera. Baina bere inguruko hutsunea, askoz zen hutsagoa, bikote antzu arrunt batena baino, hutsune isolatzaileago, hustzaileagoa.

Ezer ez, ezertarako — enda madarikatua.

Orduan gerta liteke, gaztea argia bada, madarikazio honen beldurrak joan eraztea.

“Munduak esan beharrekoak” ez du funtsik, ez du funtsik bati, dioen guztia gaizki esana bait da, ikusten duen guztia — gaizki ikusia. Ikusi-ezinaren, jakin-nahiaren, ezaxolaren begizkoa. Ez du zeresanik munduak gaiztakerian datzan horrek.

Jainkoak? Behin betikoz, Jainkoak ez du zerikusirik haragizko amodioan. Bere izenak, maite den edozein izeni jarri ala kontrajarri, maskulinoa ala femeninoa dela, sakrilegio antzekoa dema aditzera. Badira gauza izari-ezinak: Kristo eta haragizko amodioa. Jainkoak ez du zerikusirik miseriotan, nola eta ez den gu sendatzeko. Behin betikoz esan zuen: —Maite nazazue, Betiguztikoa. Horretaz kanpo —dena da alferrik. Alferrikakoak, orobat eta bestelaezinean. Honelako amodioz gizaki bat maitatzeagatik beraga-

tik, gaizki saltzen dut, Kristo, ni eta besteen alde, beste amodioaren gurutzan hil zen Hura .

Eleizak eta Estatuak? Ez dute ezertaz zeresanik izango, milaka gizon gazte elkar hiltzeko bultzatzen eta bedeinkatzen duten bitartean.

Baina zer esango du, zer dio naturak gure zeharbidetza fisikoen mendeku-hartzaile eta justiziati bakar izanda? Ez: Naturak diona. Gurea galeraziz babestu egiten da bera. Jainkoak, zerbait galeraztean, gureganako maitasunaz egiten du, naturak, gurea galerazten duen bakoitzean bere burua maite duelako egiten du, bera ez den guztiarentzako duen gorrotoagatik. Naturak korapea Orfeoren buruak lur-hartzen duen irla adina arbuiatzen du. Bere mendekua dugu hildura. Korapean, Jainkoa dugu lagun, bakarrik, han, Irlan, itsasoa bakarrik bertan itoerazteko.

Irla — lur ez den lehorrarena, irtenbiderik ez duen lehorra, maite behar den lehorra bertara kondamnatuak gaudenezkoan. Dena ikusi ahal eta ezer egin ez daitekeen tokia.

Urrats jakin batzuetzako lehorra. Luparia.

Poetisa haundi izan zen zorigabeko haundiak ondo aukeratu du bere sorlekua.

Legenardunen auzokotasuna.

Naturaz kanpo. Baina nola liteke orduan neskatxa gaztea, naturazko izaki hau, bete-betean, hain sineskorki desbideratzerik?

Arimaren azpijokua duzu honakoa. Premuaren besoetan erortzean ez du harrapatzen ez naturaren azpijokuak, ez eta maitearenak ere, hau maizegi jo arren liluratzaille, ehiztari, harrapakaritzat, are — banpirotzat, bitartean delarik, ia beti, bidegabekeria bakarra jendearen nondikoa eta aurrez esan dezagun — norakoa ere ikusi gabe ikustea duen izaki mingots eta prestua. —Neskatxa gaztea arimaren azpijokura erortzen da.

Maitatu nahi du — baina... nahi luke — baldin... eta horra beste baten besoetan, burua arimaren bizileku den bularrean.

Arbuiatu? Galde dezaiegun gizon zahar eta gazteei.

Hurrena, topaketa dator. Ustegabe eta ezinbestekoa, ezen —

aintzina bi mundutan bizi izanagatik — ludia bat bera da beti: ibiltzeko duguna.

Bihotz-kolpea, odolaren gora-beherak. Eta aurreneko zein azkeneko emazte-arma — zeinekin heriotza bera ere armagabetzen den, armagabetu uste den — bere azken kuraia ahula — ahobizar bizi eta goritua — barre-irria. Geroago dator silaba ezkonetzin isuritxoa bata bestearen gainean amilka, harri-gaineko boldoki txikiak bezala. Zer esan du? Ezer ez, lehenengo hitzetan ezer aditzen ez dugunetan bezala, besteak ezer aditu ez duenez... Baina hara nola besteak begi kentzean aho dardariztatuak nabaritzen duen mugimenduaren esanahia :... hamar hilabete... amodio bat... guztien gainetik nahiago nau gizonak... pisua du. (Irentsi, irentsi, irentsi oraindik, irentsi berriz dena — egin didazun guztia-gatik!)... Orduan nion — pisua du ...(Ludi osoak baino haundiagoa, Premuaren bihotz gainean itsaso guztiak baino haundiagoa).

Mendekuaren guria! Eta begietan — halakoxe herra! Azkenean askatutako neskamearen herra! Bihotz hankaperatzearen gurikeria!

Eta isuritxoa erabat utsita — baga geldo eta kantariak, gardenak: — Nahi al duzu ni ikustera etortzea, gu, senarra eta biok, ikustera...

Ez du ezer ahaztu. Gehitxo gogoratzen du.

Gerora dator bainua, eguneroko eta santusakratua. Gizontasunaren garaipen — nabarmen — eta ia-ia gogaitgarria. Berehala bait da semea, semea beti, natura, bere eskubidetara itzultzeagatik harro, luzatuko ez balitz bezala alaba baten bidean. Eta xu hori erregutu eta ezinezkoa — mutikoa, berez datorrena, eskatu gabe etorria, enkarguz, ondorio hutsa (helburu eskerga!)

Bestea, azken itxaropenean senpertia, ala bestegabe zer esan asma ezinda.

—Zure antzekoa da.—Ez (labur eta ozen). Izen labur eta ozena. Eta azken azkona, zeinetik ihes egin dezakeen behar bada amodioa den pozoi-puskaren azken hondarrak.

—Bere aitaren antza du. Nere senarraren erretrato-garbia da. — Nahitazko arrunkeria dario mendeku honi. Ez ditu hitz mingarrienak, arruntenak, guztientzat dauzkanak baino esaten (errepariozu maite izan duzun kasu ohikoari). Aukera ala sena? Berez

datorchio, entzuten dio bere buruari (behinola, aspaldian, barrez entzun zion moduan...). Gero, errittoa amaiturik, Moises salbatua jantzita, bularra ematen dio eta — mendeku gorena — inude-betile jaitsien azpitik zelatatzen du premuaren begietako espazko dirdira, samurtasun-bapainuan itoa. Ezen bada emazte ororen baitan, ez bada ankertzarra, ezen bada ankertzar ororen barreanean ere..., ezen ez baita ankertzarrik emazteen artean.

Dirdira hori, irri hori — *ezagunak* ditu, baina —arrazoi bategatik edo bestegatik— ez ditu begiak jasoko.

Gizona azkarra bada ez dio sekula galdetuko —Zer duzu buruan?

Behar bada, bestea joan orduko, burua apurtu nahi izango du.

Behar bada, bestea joan orduko, ez du bere ahoa eman nahi izango.

Gizona azkarra bada ez du berehalakoan besarkatuko, itxarongo du besarkatzeko —bestea joana izatea— behin betirako.

(Zergaitik etorri da? Bere buruari kalte egiteko. Hori da, zenbaitetan, geratzen zaigun guztia).

Hurrena beste topaketa etorriko da, kontra-topaketa, *ordainketa* izango da, beraz.

Lur bera (horretaz gain, aipatzea merezi duen ezer ez, ezen gertatzen den guztia, horren barruan gertatzen da).

Denak batbederak, ikusle eta entzuletarako (Naturaren azken mendekua: bakarregi egon izanagatik, bateginegiak, gehitxo bata bestearentzat, ez dute berriz elkar-ikusiko ez bada guztiekin eta bere artean guztia dutela)

Garai bera: gaztetasunaren eternotasuna, *den* heinean.

—Begira, ez al da zure laguna hor doana? — Non? — Hor, urdinez jantzitako beltzaranarekin.

Ikusi aurretik, badaki.

Eta hara nola giza-uhinak, itsasoetakoa baino ezgizatiarrago eta itzuriezinagoa, daramakion, daraman...

Oraingoan premua hasten da:

—Zer moduz zaude (eta itxaron gabe, entzun gabe .) — Utziezadazu nere laguna aurkezten, halako (izen bat) Andereñoa...

Lehenagokoa, zeinari odol guztiak ihes egin dion makilaiapera, bilori bazen — oraingoa, ordezkoa, hutsegin gabe, beltzarana izango da... Funtsik gabe— derrigorrez. Hilosteko leialtasuna? Erabateko heriotzaren irrikia? Ala oroitzapenentzako zori-ukaldia? Biloritasunik batere ezin-ikusi? Lege bat da. Gizonezkoei galdetu zergaitia.

Badira akabatzeko laineko begiradak. Ez dago halakorik, beltzarana badoa eta, bizi asko, premuaren besotik— maitea. Bere soineko luzearen uhin urdinek inguratuta geratzen dena eta doanaren artean itsasoan ezinbestekoa.

Gauean, loti gurtuaren gainean makurtua: Ene! Jean, bazeneki, bazeneki, bazeneki jakin...

Ez haurra jaiotako egunean, gaur daki, hiru urtez beranduago, kostatu zaiona.

Bestea gazte den bitartean, beti iku-siko dute aldamenean errainu bizi bat duela.

Beltzarana aldatuko da: bihurtuko da bilori ala bihurtuko da ilegorri. Beltzarana joango da lehen biloria bezala. Sekula ez dabilen zuhaizpean aboroan piska baterako jarri ondoren ibilkera guztiak bere helmuga ezezagunera — beti bera — joaten diren bezala.

Denak — iragango dira. Denak *iragango lirateke handik*, baldin eta... Baina bat ez da gazte betiguztirako.

Bestea! Gogora dezagun. Irla. Betiguztian isolatua. Banan-banan alaba guztiak galduz, betiguztirako galduz, zeren beraien haurrik besoetan jartzera ez etortzeaz gain, kale-kantoi batean ikustean, egingo bait diote, ebaska gurutze-santuaren bat buru biliarian. Andrazko leinuan Niobe, beste ehiztari horrek, hain basak, purruskatua. Betiguztiko galtzailea, merezi duen — eta da goen — joku bakarrean. Laidoztatua. Atzerriratua. Madarikatua. Gorputz gabeko ikuskizun zuria, zeinen enda ezagutzen ez dugun, ez bada begiratu ezagutzaile, berrezagutzaile, neurtzaileagatik, non taxukeria idolatraren ondoan den, xake-jokalaria beatifikatuarenean — sakontasun maila zenbaiteko begirada, eta non azkena suertazen den beti azken aurrekoa, amaigabe, barrenik gabe, kalifikatzaile guztiak handik irangango dira, amildegi bat

bait da — begiratu esanezina, errenunntziaren irrifar negutiarrak ezabatua.

Gazte, irribarrean da ezagun, zahar berriz irribarrean ezezagun.

Gazte ala zahar, haiek dira arima aidea haundienekoak. Gainerantzeko guztiak gorputz-aideaz, ez dira, ez dira horrelako, edo bolada baterako dira.

Bera irla batean bizi da. Irla sortu du. Irla da. Irla, konta-ezineko arima-kolonia. Auskalo, une honetantxe, Indietan, han, munduaren mugaldean... neska gazte bat, bere ile beltza bilduz...

"Auskalo"ek — elikatu egiten dute.

Eta hori da oraingoz ziurrena.

Bakarrik hilko da, harroegi bait da txakurrik maitatzeko, gorazaleegia haurrik adoptatzeko. Ez du nahi ez txakurrik, ez umezurtzik, ez andre-lagunik. Ez du neskatx-lagunik ere nahi. Dabid Erregea Avizag-en bero bizigabeaz berotzen, trauskila zen. Ez du ordaindutako berorik, maileguzko barre-iririk nahi. Ez du ez banpiro, ez amona izan nahi. Hori ondo dago, zahartuta, hondarrekin beste lehor batzuei begira itzulinguruekin — beste ukalondo, beste aho batzuetarako musuekin — geratua, zoriari ostutakoekin kontentatzen den gizonarentzat. —" Zatozte neskatxoak, zatozte... ". Bera ez da sekula izango beste baten gaztetasun-oturuntzan senide landerra. Ez laguntasunik, ez estimaziorik eta ezta gure ontasunaren beste amildegi hori ere, ez du ezer jarriko amodioaren tokian. Ez dio sekula uko egingo aitzinako pozaren suaren beztasun oparoari. — Fausto, zurea bezain magiko den oborari! — Udaberri guztien aurka — tinko eutsiko dio.

Baita neskatxarrik bere kontra oldartzen bada ere, haurra oinezko edo harresi baten kontra oldartzen diren bezala — oinezko, atzera izango du, harresi, asaldæezina izango da. Suak hartutako maitale hau, zahartuta, garden izango da harroaren harroaz. Bere bizitza osoan beldur eman duenak, ez du halako beldurrik eman nahi izango. Deabru gaztea ez da bihurtuko lamia zahar.

Ongura — amorea — distantzia.

" Zatozte bizkor, txoro eta ederrok "

" Bolborategi baten horma azpian

denborak ia-ia atzekoz- aurrera jarriak,
Eskua, zeuen argitasun aurrean
Zatozte, neskatxa-gazte, zatozte ”.

Baina gizon hura — hura, bere biloritasun iraganeko guztien loria legezkoan da iragaiten ”. Andrea— izu-bapainuan.

Bere gain, bere joera halabeharreko eta naturazkoaren gainean, ez Jainkoak ez gizonek, ez bere errukiak ere ezin izan zutena, bere harrotasunak ahal izango du. Eta bere gisara ahal izan ere. Eta horren ondo ahal izango duenez neskatxa eternalak arras lotsatuta, esango dio amari: — Beldurtu egiten nau andere horrek. Hain da itxuraz zakarra, zertan hutsegin dut berarekin?..

Eta beste batek, amak ” anderearengana ” eramandakoak — zeinek daki zergaitik? — entzuten dio inhibizioak pitzatu bezala egiten duen ahotsaz: ” — Zure amak esan dit pinturarako maina duzula. Norbere adimenak landu egin behar dira, Andereño..

Sekula ez tindatua, ilea koloreztatua, ez sekula gaztetua, azkarritua, zuritua, hori zaharkitu ”ohikoentzako” utziz, guztien begien aurrean, abadearen bedeinkapenarekin, 60 urterekin hogeiko haur batekin ezkontzen direnentzat. Zesarren arrebentzako uzten ditu halakoak.

Halabeharrezko eta naturazko joera mendiarena haranerantz, uharrarena urmaelerantz.

Mendia, arrastirian, osorik atzeratzen da gailurreraino. Arratsean, gailur da. Esan liteke bere uharrek jasotzen dutela erresuika. Arratsaldean, jabetzen da berriz bere buruaz .

...Gero hurrengo batean, gazte-izanak jakingo du nonbait ludi beraren beste mutur batean, hila duela premua. Hasieran idatzi nahi izango du jakiteko. Denbora, ordea, luzeiritzirik — gutuna higikaiztuko da. Desioak desio iraungo du. ” Jakin nahi dut ” ” nuke ” bihurtuko da; gero — ” ez nuke jada nahiko ” — Zertarako, hilda dagoenez?. Neu ere hilko naizelako noizbait... Eta ausarki, axolagabekeriaren egitasun haundiaz: — Bera hilda bait dago nigan — niretzat — azken hogeit urteotan?

Ez da hil beharrik hilik egoteko.

Irla. Gailurra. Bakarrik.

Sahats negartia! Sahats atsegabetua! Sahats, emazteen gorputz eta arima! Sahatsaren lepazur atsegabetua. Aurpegira eramandako ilai urdina, sekula ezer gehiago ez ikusteko. Lurraren aurpegia erraztatzen duen ilai urdina.

Urak, aideak, mendiak, zuhaitzak, barrenean horren gordea datzan gizakien arima ulertzeko guri emanak. Sahatsa lur jotzen ikusten dudanean ulertzen dut Safo.

Clamart, 1932ko azaro-abendua (1934an ilea urdinduagorik jaso eta berrikusia, MZ)